

1837-2027
190
YEARS

HELLENIC REPUBLIC
National and Kapodistrian
University of Athens

SCHOOL OF EDUCATION
DEPARTMENT OF EARLY CHILDHOOD
EDUCATION

1^η Επιστημονική Συνάντηση Αποφοίτων/ 1st Alumni Scientific Meeting

Περιλήψεις/ Abstracts

*Συζητώντας για την εκπαίδευση σε περίπλοκους καιρούς μετά την αποφοίτηση από το Τμήμα
Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία/*

*Discussing education in complex times after graduating from the Department of Early
Childhood Education*

10 & 11 Οκτωβρίου 2026/October 10 & 11 2026

Ναυαρίνου 13^A /13^A Navarinou Street

10680 Αθήνα/10680 Athens-Greece

Αίθουσα ΓΔ/ Auditorium ΓΔ

<https://www.ecd.uoa.gr/>

<https://www.ecd.uoa.gr/en/>

1837-2027

190
YEARS

HELLENIC REPUBLIC

National and Kapodistrian

University of Athens

SCHOOL OF EDUCATION DEPARTMENT OF EARLY CHILDHOOD EDUCATION

- Χριστίνα Αρμάου / Christina Armaou
- Σοφία Γαλιώτου / Sofia Galiotou
- Χρυσανγή Καπατσούλια / Chrisavgi Kapatsoulia
- Στέλλα Κατσαρδή / Stella Katsardi
- Ευαγγελία Κουριδάκη / Evangelia Kouridaki
- Μαρίνα Μαραγκού / Marina Maragkou
- Αναστασία Μαυρομμάτη / Anastasia (Stacy) Mavrommati
- Νίκη Μίχα / Niki Micha
- Έλλη Ναούμ / Elli Naoum
- Αναστασία Νικολοπούλου / Anastasia Nikolopoulou
- Σαλταγιάννη Θεοδώρα / Saltagianni Theodora
- Γεωργία – Βασιλική Σερίφη / Georgia – Vasiliki Serifi
- Βασιλική Σιαμαντά / Vasiliki Siamanta
- Μαρία Χάλαρη / Maria Chalari

Συμμετέχουσες στην
1η επιστημονική
συνάντηση
αποφοίτων /
Participants in the
1st scientific
alumni meeting

Πέρα από τους τέσσερις τοίχους της τάξης: Πρακτικές εμπνευσμένες από τη μεθοδολογία των Σχολείων του Δάσους/
Beyond the Four Walls of the Classroom: Practices Inspired by the Forest School Methodology/Beyond the Four Walls of the Classroom:
Practices Inspired by the Forest School Methodology

Χριστίνα Αρμάου / Christina Armaou

Έτος αποφοίτησης / Graduation year: 2022

Εκπαιδευτικός Προσχολικής Ηλικίας και Παιδαγωγός της φύσης/ Kindergarten teacher and outdoor educator.

Email: christinarmaou25@gmail.com

Περίληψη

Έχοντας εκπαιδευτεί στη μεθοδολογία των Σχολείων του Δάσους, αναζήτησα τρόπους να ενσωματώσω βασικές αρχές της στην καθημερινή πρακτική ενός τμήματος νηπίων, αναγνωρίζοντας τους περιορισμούς που θέτουν ο διαθέσιμος σχολικός χρόνος και η περιορισμένη πρόσβαση σε φυσικούς χώρους με πλούσια βιοποικιλότητα. Σκοπός της εκπαιδευτικής δράσης ήταν η καλλιέργεια μιας ουσιαστικής σχέσης των παιδιών με τη φύση και η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο πρακτικές εμπνευσμένες από τη φιλοσοφία των Σχολείων του Δάσους μπορούν να εμπλουτίσουν τη μαθησιακή εμπειρία.

Ο σχεδιασμός εκτεινόταν σε όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς και περιλάμβανε τακτικές επισκέψεις στην υπαίθρια τάξη του σχολείου, ελεύθερο παιχνίδι σε φυσικούς χώρους, αξιοποίηση φυσικών υλικών στην τάξη, δράσεις σύνδεσης με τη φύση, καθώς και υπαίθριες δραστηριότητες ενταγμένες σε επιμέρους σχέδια εργασίας. Οι δράσεις υλοποιήθηκαν τόσο κατά τη φάση της προσαρμογής όσο και στο τέλος της σχολικής χρονιάς, λειτουργώντας και ως διαδικασία αναστοχασμού και αξιολόγησης.

Τα αποτελέσματα ανέδειξαν την αξία της μαθητοκεντρικής μάθησης, του εσωτερικού κινήτρου, της ελευθερίας επιλογής, της εξατομίκευσης και του ρόλου του εκπαιδευτικού ως διευκολυντή της μάθησης. Παράλληλα, παρατηρήθηκε ενίσχυση της αυτονομίας, της συνεργασίας και της ολιστικής ανάπτυξης των παιδιών. Οι μεταβολές στη δυναμική της ομάδας και στην πορεία κάθε παιδιού ξεχωριστά αποτέλεσαν αφορμή για συστηματικό αναστοχασμό σχετικά με τον ρόλο του εκπαιδευτικού στον σχεδιασμό των μαθησιακών εμπειριών. Η εμπειρία αυτή ανέδειξε ότι ακόμη και μικρές μετατοπίσεις πέρα από τα όρια της σχολικής τάξης μπορούν να δημιουργήσουν συνθήκες ουσιαστικής συμμετοχής, ευημερίας και μάθησης. Παράλληλα, ενίσχυσε τον προβληματισμό μου ότι, πριν αποδώσουμε τις «δυσκολίες» ή «προβληματικές» συμπεριφορές στα παιδιά, είναι σημαντικό να αναστοχαζόμαστε κριτικά για τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό, τις επιλογές μας και το μαθησιακό πλαίσιο που διαμορφώνουμε.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολεία του Δάσους, υπαίθρια εκπαίδευση, νηπιαγωγείο, μαθητοκεντρική μάθηση, σύνδεση με τη φύση.

Abstract

Having been trained in the Forest School methodology, I sought ways to incorporate its core principles into the daily practice of a kindergarten classroom, while acknowledging the constraints of limited school time and restricted access to natural spaces with rich biodiversity. The purpose of this educational initiative was to foster a meaningful relationship between children and nature and to explore how practices inspired by the Forest School philosophy can enrich the learning experience without constituting a full implementation of the methodology.

The initiative was designed to run throughout the school year and included regular visits to the school's outdoor classroom, free play in natural spaces, the use of natural materials in the classroom, nature connection activities, and outdoor activities integrated into projects. The activities were implemented both during the adaptation period and at the end of the school year, also serving as a process of reflection and evaluation.

The results highlighted the value of child-centered learning, intrinsic motivation, freedom of choice, individualization, and the teacher's role as a learning facilitator. They also showed increased autonomy, collaboration, and holistic development among the children. The changes observed in the group dynamics and in each child's development became an opportunity for systematic reflection on the teacher's role in designing learning experiences. This experience highlighted that even small shifts beyond the classroom walls can create conditions for meaningful participation, well-being, and learning. At the same time, it strengthened my reflection that, before attributing "challenging" or "problematic" behaviours solely to children, it is important to critically reflect on the educational design, our choices, and the learning environment we create.

Keywords: Forest School, outdoor education, kindergarten, child-centered learning, nature connection.

Οι Φλυώτες: ένα σχολείο του δάσους μέσα σε ένα δημόσιο νηπιαγωγείο/ Fliotes: a forest school inside a public kindergarden

Σοφία Γαλιώτου/Sofia Galiotou

Έτος αποφοίτησης/ Graduation year: 2006

Νηπιαγωγός, Παιδαγωγός των Σχολείων του Δάσους, Εκπαιδευτικός Ενηλίκων/ Kindergarten teacher, Forest School Leader, Adult Educator.

Email: sgaliotou@gmail.com

Περίληψη

Θεωρητικό πλαίσιο της εισήγησης

Τα σχολεία του δάσους αποτελούν μια εναλλακτική μορφή εκπαίδευσης που προέρχεται από τις Σκανδιναβικές χώρες και τα τελευταία 30-40 χρόνια συναντάται με διαφορετικές μορφές σε πολλές χώρες. Ωστόσο, κοινά στοιχεία αποτελούν, η μάθηση σε φυσικούς χώρους, κατά προτίμηση σε δασικά οικοσυστήματα, χωρίς τυπικά αναλυτικά προγράμματα, όπου τον πρωτεύοντα διδακτικό ρόλο διαδραματίζει η ίδια η φύση.

Σκοπός της εισήγησης

Σκοπός της εισήγησης είναι να παρουσιαστεί η εφαρμογή της παιδαγωγικής των σχολείων του δάσους σε ένα δημόσιο ελληνικό νηπιαγωγείο της Β' Αθήνας. Συγκεκριμένα, να παρουσιαστεί η ομάδα υπαίθριας εκπαίδευσης «Φλυώτες», η οποία λειτουργεί στο πλαίσιο των παιδαγωγικών ομίλων, από το σχολικό έτος 2021-2022, στο 1^ο Πειραματικό Νηπιαγωγείο Χαλανδρίου.

Μεθοδολογία

Στην παρούσα εισήγηση θα παρουσιαστεί η μεθοδολογία των σχολείων του δάσους, όπως ακολουθείται στην Μεγάλη Βρετανία, και η εφαρμογή αυτής της μεθοδολογίας στην ομάδα «Φλυώτες».

Η παιδαγωγική των σχολείων του δάσους ακολουθεί έξι βασικές μεθοδολογικές αρχές που συνιστούν τη φιλοσοφία της (ethos): 1. Το σχολείο του δάσους είναι μια μακροχρόνια διαδικασία με συχνές και συστηματικές συναντήσεις σε τοπικό φυσικό περιβάλλον. Ο σχεδιασμός, η αναπροσαρμογή, η παρατήρηση και ο αναστοχασμός αποτελούν δομικά στοιχεία της μεθόδου, 2. Λαμβάνει χώρα σε (δασικό) φυσικό περιβάλλον προκειμένου να υποστηρίξει τη σύνδεση ανάμεσα στο φυσικό κόσμο και στον μαθητή, 3. Στοχεύει στην προώθηση της ολιστικής ανάπτυξης όλων όσων συμμετέχουν σε αυτό, 4. Προσφέρει τη δυνατότητα στους μαθητές να αναλαμβάνουν ρίσκα που είναι αναπτυξιακά κατάλληλα και ωφέλιμα, 5. Υλοποιείται από πιστοποιημένους παιδαγωγούς (Forest School Leaders) που διαρκώς αναπτύσσονται επαγγελματικά, 6. Χρησιμοποιούνται παιδοκεντρικές διδακτικές μέθοδοι με το παιχνίδι και την επιλογή να κυριαρχούν.

Συμπεράσματα

Τα συμπεράσματα από την λειτουργία της ομάδας «Φλυώτες» είναι εμπειρικά και ποιοτικά. Στηρίζονται στο ημερολόγιο της παιδαγωγού, στην ανατροφοδότηση των παιδιών και των γονιών, σε ερωτηματολόγια που δόθηκαν και συζητήσεις που έγιναν με τους γονείς, στη γενική επίδραση που η ομάδα έχει στο νηπιαγωγείο.

Τα συμπεράσματα από τη λειτουργία της ομάδας «Φλυώτες» ως προς την ανάπτυξη των παιδιών συμφωνούν με τη βιβλιογραφία, όπου υποστηρίζεται ότι η συμμετοχή των παιδιών στο σχολείο του δάσους έχει αναπτυξιακά οφέλη σε όλους τους τομείς της ανάπτυξης και προωθεί την ολιστική ανάπτυξή τους.

Τα συμπεράσματα από τη λειτουργία της ομάδας «Φλυώτες» ως προς το σχολείο δείχνουν ότι βοήθησε στο άνοιγμα του νηπιαγωγείου στη γειτονιά και στην υιοθέτηση συνολικά από το νηπιαγωγείο της μεθοδολογίας της υπαίθριας εκπαίδευσης.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολείο του δάσους, Υπαίθρια εκπαίδευση, φύση ως δάσκαλος

Abstract

Theoretical Framework

Forest Schools constitute an alternative educational approach that originated in the Scandinavian countries and, over the past 30–40 years, has been adopted in various forms across many countries. Despite their different implementations, they share several core characteristics: learning takes place in natural settings, preferably forest ecosystems, without formal curricula, with nature itself serving as the primary educator.

Purpose of the Presentation

The purpose of this presentation is to describe the implementation of the Forest School pedagogical approach in a public Greek kindergarden in the Second Directorate of Primary Education of Athens. Specifically, it presents the outdoor education group Fliotes, which has operated as part of the school's extracurricular pedagogical clubs since the 2021–2022 school year at the 1st Experimental Kindergarden of Chalandri.

Methodology

This presentation outlines the Forest School methodology as it is implemented in the United Kingdom and describes its application within the Fliotes group.

The Forest School approach is founded on six core methodological principles that define its ethos:

Forest School is a long-term educational process involving frequent and regular sessions in a local natural environment. Planning, adaptation, observation, and reflection are integral components of the methodology.

It takes place in a (forest) natural environment in order to foster the connection between learners and the natural world. It aims to promote the holistic development of all participants.

It provides learners with opportunities to take developmentally appropriate and beneficial risks.

It is delivered by qualified Forest School Leaders who engage in continuous professional development.

It employs child-centered pedagogical approaches in which play and learner choice are central.

Conclusions

The conclusions drawn from the operation of the Fliotes group are empirical and qualitative. They are based on the educator's reflective journal, feedback from the children and their parents, questionnaires and discussions with parents, and the overall impact of the group on the kindergarden community.

The findings regarding children's development are consistent with the existing literature, which suggests that participation in Forest School offers developmental benefits across all domains of child development and promotes children's holistic growth.

The findings concerning the kindergarden indicate that the Fliotes group contributed to strengthening the kindergarden's connection with the local community and supported the broader adoption of outdoor education methodologies throughout the school.

Keywords: Forest School, Outdoor Education, Nature as Teacher

Έρευνα δράσης στη συνδιδασκαλία: δημιουργία γωνιάς χαλάρωσης σύμφωνα με αρχές αισθητηριακής ολοκλήρωσης και νέων τεχνολογιών στο πλαίσιο προαγωγής της ενταξιακής εκπαίδευσης/

Action research in co-teaching: creating a relaxation corner according to sensory integration and new technologies in the context of promoting inclusive education

Χρυσανγή Καπατσούλια /Chrisavgi Kapatsoulia, Νηπιαγωγός- Kindergarten Teacher

Έτος αποφοίτησης/ Graduation year: 2005

Email: chrissakapa@yahoo.gr

&

Βασιλική Σιαμαντά/Vasiliki Siamanta

Νηπιαγωγός/Ψυχολόγος- Kindergarten Teacher/ Psychologist

Έτος αποφοίτησης/ Graduation year: 2013

Email: vickysiam04@gmail.com

Περίληψη

Βασική προϋπόθεση της ενταξιακής εκπαίδευσης είναι η δημιουργία μαθησιακών περιβαλλόντων που εμπνέονται από τη διαφορετικότητα των μαθητών/τριών και προάγουν την ισότιμη συμμετοχή τους στη σχολική ζωή. Ως εκ τούτου, η συνδιδασκαλία μεταξύ γενικής και ειδικής παιδαγωγού, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση αρχών της αισθητηριακής ολοκλήρωσης και των ψηφιακών τεχνολογιών, δύναται να υποστηρίξει την ανάπτυξη συμπεριληπτικών πρακτικών στην προσχολική εκπαίδευση.

Σκοπός της παρούσας έρευνας δράσης ήταν η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο ένα πολυαισθητηριακό περιβάλλον αυτορρύθμισης, το οποίο συνδιαμορφώθηκε και υλοποιήθηκε μέσω πρακτικών συνδιδασκαλίας, μπορεί να υποστηρίξει τη συμπεριληπτική συμμετοχή των μαθητών/τριών σε μια ανομοιογενή τάξη προσχολικής εκπαίδευσης. Τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα αφορούσαν: α) τη συμβολή της παρέμβασης στη συνεργασία μεταξύ γενικής και ειδικής παιδαγωγού, β) την ανάπτυξη δεξιοτήτων αυτορρύθμισης των μαθητών/τριών, γ) τη διαχείριση και έκφραση συναισθημάτων από όλα τα επλεκόμενα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας, καθώς και δ) την εμπλοκή των μαθητών/τριών στη μαθησιακή διαδικασία.

Η έρευνα υλοποιήθηκε σε δημόσιο Νηπιαγωγείο και ακολούθησε τη σπειροειδή μεθοδολογία της έρευνας δράσης. Στο δείγμα συμμετείχαν 21 νήπια, εκ των οποίων τέσσερα παιδιά με αναπηρία (Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος, εγκεφαλική παράλυση και υδροκεφαλία) και τρία παιδιά Ρομά. Η παρέμβαση διήρκεσε τρεις μήνες περίπου και περιελάμβανε τέσσερις επανασχεδιασμούς- σταθμούς δραστηριοτήτων («Ακούω», «Αναπνέω», «Δημιουργώ», «Εκφράζομαι»). Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν ημιδομημένες συνεντεύξεις με τα παιδιά πριν και μετά την παρέμβαση, ημερολόγια αναστοχασμού των εκπαιδευτικών και κλείδα παρατήρησης. Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με θεματική ανάλυση.

Συνοπτικά, τα ευρήματα ανέδειξαν ότι η πολυαισθητηριακή γωνιά λειτούργησε ως υποστηρικτικό εργαλείο της συνδιδασκαλίας, συνέβαλε στην καλύτερη διαχείριση της τάξης, ενίσχυσε σημαντικά την αυτορρύθμιση και τη συναισθηματική έκφραση των παιδιών, ενώ παράλληλα αύξησε τη συμμετοχή και την εμπλοκή τους στις μαθησιακές δραστηριότητες. Τα αποτελέσματα υπογραμμίζουν τη δυναμική των πολυαισθητηριακών και ψηφιακά υποστηριζόμενων περιβαλλόντων μάθησης ως μέσων προώθησης της ενταξιακής εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο.

Λέξεις-κλειδιά: Ένταξη, συνδιδασκαλία, αισθητηριακή ολοκλήρωση, ΤΠΕ

Abstract

A fundamental prerequisite of inclusive education is the creation of learning environments that embrace student diversity and promote equitable participation in school life. In this context, co-teaching between a general education teacher and a special education teacher, combined with the use of sensory integration principles and digital technologies, can support the development of inclusive practices in early childhood education.

The purpose of this action research study was to investigate how a multisensory self-regulation environment, co-designed and implemented through co-teaching practices, can support the inclusive participation of students in a heterogeneous preschool classroom. The main research questions focused on: (a) the contribution of the intervention to the collaboration between the general and special education teacher, (b) the development of students' self-regulation skills, (c) the management and expression of emotions among all members of the educational community, and (d) students' engagement in the learning process.

The study was conducted in a public kindergarten and followed the cyclical methodology of action research. The sample consisted of 21 preschool children, including four children with disabilities (Autism Spectrum Disorder, cerebral palsy, and hydrocephalus) and three children of Roma background. The intervention lasted approximately three months and included four iterative activity stations ("Listen", "Breathe", "Create", and "Express"). Data were collected through semi-structured interviews with the children before and after the intervention, teachers' reflective journals, and an observation checklist. Data were analyzed using thematic analysis.

Overall, the findings indicated that the multisensory corner functioned as a supportive tool for co-teaching, contributed to more effective classroom management, significantly enhanced children's self-regulation and emotional expression, and increased their participation and engagement in learning activities. The results highlight the potential of multisensory and digitally supported learning environments as means of promoting inclusive education in kindergarten settings.

Keywords: inclusive education, co-teaching, sensory integration, ICT.

*Συγκριτική έρευνα για την εκπαιδευτική ανταπόκριση στην κρίση του 2015 από Ελλάδα – Ιταλία – Γερμανία – Σουηδία/
Comparative research into the educational response to the crisis of 2015 by Greece – Italy – Germany – Sweden*

Στέλλα Κατσαρδής/ Stella Katsardi

Συντονίστρια Επαγγελματικής Εμπειρίας, City St George's Πανεπιστήμιο του Λονδίνου/Integrated Experience Coordinator, City St George's University of London

Έτος αποφοίτησης/ Graduation year: 2019

Email: katsardi.stella@gmail.com

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα εξετάζει τις εκπαιδευτικές ανταποκρίσεις τεσσάρων ευρωπαϊκών χωρών (Ελλάδα, Ιταλία, Γερμανία, Σουηδία) στην προσφυγική κρίση του 2015 μέσα από το φάσμα του ερευνητικού πεδίου της συγκριτικής εκπαιδευτικής πολιτικής. Ως θεωρητικό υπόβαθρο χρησιμοποιείται το διεθνές και ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο σχετικά με την υποχρεωτική εκπαίδευση ανηλίκων, προερχόμενοι από χώρες εκτός της ΕΕ. Μελετάται επίσης η απομάκρυνση των πολιτικών προτεραιοτήτων από την ανθρωπιστική διαχείριση στην ασφάλεια συνόρων, επηρεάζοντας άμεσα τις αποφάσεις των κρατών- μελών σχετικά με τις εκπαιδευτικές πολιτικές ένταξης. Σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση και σύγκριση των εκπαιδευτικών αποφάσεων των επιλεγμένων χωρών στο ευρύτερο πλαίσιο των εκπαιδευτικών οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα κύρια ερωτήματα στρέφονται γύρω από την παρουσίαση των εκπαιδευτικών πολιτικών αποφάσεων, που ελήφθησαν εκείνη την περίοδο από τις κυβερνήσεις των επιλεγμένων χωρών, τους λόγους που τις οδήγησαν σε αυτές και τον βαθμό που συμφωνούσαν με τις προτάσεις της ΕΕ. Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκε συγκριτική ιστορική ανάλυση που εστιάζει στην αντίθεση πλαισίων. Πραγματοποιήθηκε ερμηνευτική ανάλυση του περιεχομένου δευτερογενών πηγών και συγκριτική αξιολόγηση των πολιτικών αποφάσεων κάθε χώρας σε σχέση με τις ευρωπαϊκές οδηγίες. Τα ερευνητικά εργαλεία περιλαμβάνουν ανασκόπηση βιβλιογραφίας, νομοθετικών κειμένων, κυβερνητικών εγγράφων και διεθνών ερευνών. Οι χώρες που επιλέχθηκαν για την ανάλυση χωρίζονται σε δύο ομάδες: χώρες εισόδου (Ελλάδα και Ιταλία) και χώρες τελικού προορισμού (Γερμανία και Σουηδία). Η έρευνα αυτή φανερώνει τη μερική ενσωμάτωση των κατευθυντήριων οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποφεύγοντας την πλήρη εκπαιδευτική ενσωμάτωσή τους. Συγκεκριμένα, η Σουηδία παρουσίασε πιο συντονισμένη προσέγγιση καλύπτοντας τις περισσότερες από τις προτάσεις της ΕΕ. Η Γερμανία περιορίστηκε κυρίως στη χρηματοδότηση και προώθηση της γλωσσικής μάθησης. Η Ελλάδα, δημιούργησε νέες εκπαιδευτικές δομές, ενώ η Ιταλία έλαβε τις λιγότερες δράσεις. Κοινή αδυναμία όλων των κρατών αποτέλεσε η ανεπαρκής κατάρτιση των εκπαιδευτικών. Οι αποφάσεις επηρεάστηκαν από κοινωνικο-οικονομικούς και πολιτικούς λόγους που σχετίζονται με την κάθε χώρα καθώς και την περιορισμένη δεσμευτική ισχύ της ΕΕ όσον αφορά την εφαρμογή των εκπαιδευτικών προτάσεων στα μέλη της.

Λέξεις-κλειδιά: Πρόσφυγες, κρίση του 2015, εκπαιδευτική πολιτική, συγκριτική ανάλυση, ευρωπαϊκή πολιτική

Abstract

This study examines the educational responses of four European countries (Greece, Italy, Germany, Sweden) to the 2015 refugee crisis through the lens of the comparative educational policy research field. The theoretical foundation draws on the international and European legislation regarding the mechanisms of compulsory education for underage non-EU nationals. Special attention is drawn at the shift from a humanitarian management of the crisis to the extensive investment for border security; a factor that influenced the decision-making of the Member States concerning the educational integration policies. The purpose of the study focuses on investigating the educational decisions of the selected countries' governments. The main questions addressed are the educational political decisions taken during the crisis of 2015 by these governments, the reasons that led to them and the extent to which they aligned with the EU's educational guidelines during that period. Comparative historical analysis was used in this study, specifically focusing on the contrasts of frameworks. An interpretive content analysis of secondary resources was conducted alongside a comparative evaluation of each country's policy decisions in relation to European guidelines. The research tools include bibliography, legislative texts, governmental documents, and international studies. The selection of countries can be divided into two groups, the entrance countries (Greece and Italy) and destination countries (Germany and Sweden). This study reveals that the four countries only partially incorporated the educational guidelines provided by the EU into their educational policies. Sweden followed a more holistic and coordinated approach that covered most of the EU's suggestions. Germany focused primarily on funding and legitimising the preparatory classes and language learning opportunities. Greece created new educational structures and offered more opportunities for integration, while Italy took the fewest actions. A common weakness across all countries was the inadequate training of teachers. The decisions were influenced by socioeconomic and political reasons specific to each country and the limited binding power of the EU's educational guidelines over its member states.

Keywords: Refugee crisis of 2015, educational policy, comparative analysis, European politics

Η σχέση εκπαιδευτικού–μαθητή: Μια προσέγγιση υπό το πρίσμα των κοινωνικοπολιτισμικών παραγόντων και της Θεωρίας του Δεσμού/ Teacher–Child Relationship from a Sociocultural and Attachment Perspective

Ευαγγελία Κουριδάκη/Evangelia Kouridaki

Νηπιαγωγός/Preschool Teacher

Έτος αποφοίτησης/Graduation year: 2016

Email: kouridakiev@gmail.com

Περίληψη

Σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία η σχέση του εκπαιδευτικού με τους μαθητές του, αποτελεί έναν κρίσιμο αναπτυξιακό παράγοντα που μπορεί να επηρεάσει τη συναισθηματική, κοινωνική και ακαδημαϊκή τους πορεία. Πρώτον, η σχέση αυτή επηρεάζεται από την κοινωνική, πολιτισμική και ταξική απόσταση που υπάρχει ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και τους μαθητές του, η οποία γίνεται ορατή μέσα από τα λεκτικά και μη λεκτικά στοιχεία της επικοινωνίας τους. Δεύτερον, βάσει της Θεωρίας Δεσμού του John Bowlby (1969), επηρεάζεται από τον βαθμό που μαθητές και εκπαιδευτικοί εμπιστεύονται τον εαυτό και το περιβάλλον τους (τύπος δεσμού), γεγονός που καθορίζει τον τρόπο που επικοινωνούν και σχετίζονται μεταξύ τους. Από τη μεριά των μαθητών, φαίνεται πως μια ασφαλής σχέση προσκόλλησης με τους βασικούς φροντιστές προσφέρει μια «ασφαλή βάση», από την οποία τα παιδιά μπορούν να εξερευνούν το νέο περιβάλλον του σχολείου και να αναπτύσσουν σχέσεις εμπιστοσύνης με τους εκπαιδευτικούς και τους συνομηλίκους τους. Από τη μεριά των εκπαιδευτικών, η Θεωρία Δεσμού εστιάζει στον τρόπο που τα ατομικά τους χαρακτηριστικά, όπως η συναισθηματική εγγύτητα και η ανταποκρισιμότητα στις ανάγκες των παιδιών, σε αντιδιαστολή με τη σύγκρουση, τη συναισθηματική απεμπλοκή και το άγχος, επηρεάζουν την ποιότητα της σχέσης τους. Καταλήγοντας, η ποιοτική σχέση αξιολογείται ως θεμέλιο και προϋπόθεση για την ανάπτυξη εκπαιδευτικών πρακτικών με νόημα για τους μαθητές. Για την ενίσχυση αυτής της σχέσης, η πρόσφατη έρευνα προτείνει τη στοχευμένη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, την ενίσχυση των προπτυχιακών τους προγραμμάτων προς αυτήν την κατεύθυνση, αλλά και μεθοδολογικά εργαλεία όπως την έρευνα δράσης και τον καθημερινό αναστοχασμό πάνω στις πρακτικές τους.

Λέξεις-κλειδιά: Σχέση εκπαιδευτικού μαθητή, κοινωνικοπολιτισμικοί παράγοντες, Θεωρία Δεσμού

Abstract

According to the relevant body of scholarly work, the teacher - student relationship constitutes a critical developmental factor that can influence students' emotional, social, and academic trajectories. First, this relationship is shaped by the social, cultural, and class-based distance between educators and their students, which becomes evident through both verbal and nonverbal aspects of their communication. Secondly, taking into consideration the Attachment Theory developed by John Bowlby (1969), this relationship is influenced by the extent to which both students and educators trust themselves and their environment (i.e., their attachment style), a factor that determines how they communicate and relate to one another. From the students' perspective, a secure attachment relationship with primary caregivers provides a "secure base" from which children can explore the new school environment and develop trusting relationships with teachers and peers. From the teachers' perspective, Attachment Theory emphasizes the role of individual characteristics, such as emotional closeness and responsiveness to children's needs, in contrast to conflict, emotional disengagement, and anxiety, in shaping the quality of teacher–student relationships. Thus, the quality of the teacher–student relationship is regarded as a fundamental prerequisite for the development and implementation of meaningful educational practices. To strengthen this relationship, recent research recommends targeted professional development for educators, the enhancement of undergraduate teacher education programs in this direction, and the use of methodological approaches such as action research and systematic daily reflection on educational practices.

Keywords: Teacher – child relationship, sociocultural factors, Attachment Theory

Η καλλιέργεια της ενσυναίσθησης στην πρώιμη παιδική ηλικία: Σχεδιασμός και υλοποίηση παιδαγωγικών δράσεων σε παιδικό σταθμό
Cultivating Empathy in Early Childhood: Designing and Implementing Pedagogical Activities in an Early Childhood Education and Care Setting

Μαρίνα Μαραγκού/ Marina Maragkou

Νηπιαγωγός/ Kindergarten teacher

Έτος αποφοίτησης/ Graduation year: 2011

Email: maragoumarina@gmail.com

Περίληψη

Η ενσυναίσθηση αποτελεί θεμελιώδη κοινωνικοσυναισθηματική δεξιότητα, η οποία συνδέεται με την ανάπτυξη της συνεργασίας, της προκοινωνικής συμπεριφοράς, της συναισθηματικής αυτορρύθμισης και της δημιουργίας θετικών διαπροσωπικών σχέσεων ήδη από τα πρώτα χρόνια της ζωής. Η διεθνής βιβλιογραφία αναδεικνύει ότι η πρώιμη παιδική ηλικία αποτελεί κρίσιμη αναπτυξιακή περίοδο για την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης, ενώ ο παιδικός σταθμός συνιστά ένα ιδιαίτερα πρόσφορο περιβάλλον, καθώς οι καθημερινές αλληλεπιδράσεις με συνομηλίκους και παιδαγωγούς δημιουργούν αυθεντικές ευκαιρίες για αναγνώριση, κατανόηση και διαχείριση συναισθημάτων.

Σκοπός της παρούσας εκπαιδευτικής δράσης ήταν ο σχεδιασμός και η εφαρμογή ενός προγράμματος βιωματικών δραστηριοτήτων με στόχο την ενίσχυση της ενσυναίσθησης, της αναγνώρισης και έκφρασης συναισθημάτων, της συνεργασίας και της θετικής κοινωνικής αλληλεπίδρασης παιδιών προσχολικής ηλικίας.

Ο σχεδιασμός του προγράμματος βασίστηκε στις αρχές της κοινωνικοσυναισθηματικής μάθησης και περιλάμβανε αφηγήσεις παιδικής λογοτεχνίας, παιχνίδι ρόλων, εικαστικές δημιουργίες, μουσικοκινητικές δραστηριότητες, κάρτες συναισθημάτων και βιωματικές συζητήσεις γύρω από καθημερινές κοινωνικές καταστάσεις. Οι δράσεις οργανώθηκαν με έμφαση στη συμμετοχή, τη συνεργασία, τον αναστοχασμό και την ενεργό εμπλοκή των παιδιών.

Η εφαρμογή του προγράμματος ανέδειξε αυξημένη ικανότητα των παιδιών να αναγνωρίζουν και να λεκτικοποιούν συναισθήματα, μεγαλύτερη προθυμία συνεργασίας και αλληλοβοήθειας, καθώς και συχνότερη εκδήλωση προκοινωνικών συμπεριφορών κατά τις καθημερινές αλληλεπιδράσεις. Η εμπειρία της δράσης υποστηρίζει ότι η συστηματική ενσωμάτωση βιωματικών παιδαγωγικών πρακτικών στην καθημερινότητα του παιδικού σταθμού μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη της ενσυναίσθησης και στη διαμόρφωση ενός συναισθηματικά ασφαλούς και συμπεριληπτικού μαθησιακού περιβάλλοντος.

Λέξεις-κλειδιά: ενσυναίσθηση, πρώιμη παιδική ηλικία, παιδικός σταθμός, κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη, βιωματικές δράσεις.

Abstract

Empathy is a fundamental social-emotional competence that is closely associated with the development of cooperation, prosocial behaviour, emotional self-regulation, and positive interpersonal relationships from the earliest years of life. International research highlights early childhood as a critical developmental period for fostering empathy, while Early Childhood Education and Care settings provide particularly favourable contexts for its development, as everyday interactions with peers and educators create authentic opportunities for recognising, understanding, and managing emotions.

The aim of this educational intervention was to design and implement a programme of experiential pedagogical activities to promote empathy, emotional awareness and expression, cooperation, and positive social interaction among young children attending an Early Childhood Education and Care setting.

The programme was designed in accordance with the principles of Social and Emotional Learning and incorporated children's literature, role-playing, creative arts activities, music and movement, emotion cards, and experiential discussions based on everyday social situations. The activities emphasised active participation, collaboration, reflection, and meaningful engagement of children throughout the learning process.

The implementation of the programme demonstrated improvements in children's ability to recognise and verbalise emotions, increased willingness to cooperate and help peers, and more frequent displays of prosocial behaviours during everyday interactions. The findings suggest that the systematic integration of experiential pedagogical practices into the daily routine of Early Childhood Education and Care settings can make a meaningful contribution to the development of empathy while fostering emotionally safe, supportive, and inclusive learning environments.

Keywords: empathy; early childhood; Early Childhood Education and Care; social-emotional development; experiential learning.

*Απόψεις και Εμπειρίες Προϊσταμένων εκπαιδευτικών και Ειδικών εκπαιδευτικών των τμημάτων ένταξης αναφορικά με τον ρόλο των Προϊσταμένων εκπαιδευτικών στο πλαίσιο λειτουργίας των τμημάτων ένταξης στην προσχολική εκπαίδευση/
Views and Experiences of the Head Teachers and the Special Education Teachers of the special needs units regarding the role of the Head Teachers in the frame of work of the special needs unit in preschool education*

Αναστασία Μαυρομάτη/Anastasia (Stacy) Mavrommati
Εκπαιδευτικός Προσχολικής Ηλικίας, Ειδική Παιδαγωγός, Μουσικός/Early Childhood Educator, Special Educator, Musician
Έτος αποφοίτησης/ Graduation year: 2023
Email: stacy.94@hotmail.gr

Περίληψη

Στην σημερινή εποχή έχει παρατηρηθεί αύξηση του ενδιαφέροντος για την σημασία της ηγεσίας στην εκπαίδευση. Η παρούσα ποιοτική έρευνα έχει στόχο να διερευνήσει τις απόψεις και τις εμπειρίες των Προϊσταμένων εκπαιδευτικών και των Ειδικών εκπαιδευτικών των τμημάτων ένταξης αναφορικά με τον ρόλο των Προϊσταμένων εκπαιδευτικών στο πλαίσιο λειτουργίας των τμημάτων ένταξης στην προσχολική εκπαίδευση. Μεθοδολογικά, για τη συλλογή δεδομένων πραγματοποιήθηκαν 8 ημι-δομημένες συνεντεύξεις και τα ευρήματα παρουσιάζονται και αναλύονται με την μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου. Στη έρευνα συμμετείχαν τέσσερις προϊστάμενες νηπιαγωγοί και τέσσερις ειδικές παιδαγωγοί τμημάτων ένταξης. Ο θεσμικός ρόλος του ηγέτη/προϊστάμενου σε σχέση με το τμήμα ένταξης και οι πραγματώσεις του στο νηπιαγωγείο αναλύονται με βάση τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την ηγεσία και την ενταξιακή εκπαίδευση. Ειδικότερα, διερευνώνται στοιχεία για τον τρόπο με τον οποίον προσλαμβάνουν οι εκπαιδευτικοί την συνολική αναδιάρθρωση της αρχιτεκτονικής του σχολείου αναφορικά με την κατανομή της ηγεσίας για την επίτευξη της ενταξιακής εκπαίδευσης. Τα βασικά αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι δεν υπηρετείται ο ενταξιακός προσανατολισμός από τον τρόπο άσκησης του θεσμικού ρόλου του ηγέτη. Ακόμα, οι προϋποθέσεις πραγμάτωσης ενός συνεργατικού και ενταξιακού ρόλου δείχνουν να σχετίζονται με τις αντιλήψεις για την ηγεσία, την αναπηρία και την ενταξιακή εκπαίδευση, οι οποίες φαίνεται να διαμορφώνονται από την εκπαίδευση και τις εμπειρίες των εκπαιδευτικών ως επαγγελματιών.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολική ηγεσία, κατανεμημένη/συνεργατική ηγεσία, διευθύντριες/προϊστάμενες εκπαιδευτικοί, ενταξιακή εκπαίδευση, απόψεις εκπαιδευτικών

Abstract

Nowadays, there has been a great interest in the importance of the role of leadership in education. The present qualitative research aims to explore the views and experiences of the Head Teachers and the Special Education Teachers of the special needs units regarding the role of the Head Teachers in the frame of work of the special needs unit in preschool education. As far as methodology, for the data selection, 8 semi-structured interviews were conducted and the findings are presented and analyzed with the method of qualitative content analysis. In this survey four kindergarden headteachers and four special education teachers participated. The institutional role of the leader / supervisor in relation to the special needs unit and his / her achievements in the kindergarden school are analyzed on the basis of the teachers' perceptions of leadership and inclusive education. More specifically, findings are explored on how teachers perceive the general restructuring of the school architecture regarding the distribution of leadership to achieve inclusive education. The main results of the research show that the inclusive direction is not supported by the practices of the institutional role of the leader. Moreover, the conditions of following and applying a collaborative and inclusive role seem to be related to the perceptions of leadership, disability and inclusive education, which seem to be shaped from the training and the experiences of teachers as professionals.

Keywords: school leadership, distributed/collaborative leadership, headteachers/supervisors, inclusive education, teachers' views

Οφέλη του παιχνιδιού για παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας: Βιβλιογραφική Ανασκόπηση/ *Benefits of play for preschool and school-age children: A Literature Review*

Νίκη Μίχα/ Niki Micha

Νηπιαγωγός/ Kindergarten Teacher

Έτος αποφοίτησης/ Graduation year: 2019

Email επικοινωνίας: nikimx289@gmail.com / niki274@hotmail.gr

Περίληψη

Το παιχνίδι περιλαμβάνει ολοκληρωτικά τη ζωή των παιδιών και είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ρουτίνας στην παιδική ηλικία. Η σπουδαία συνεισφορά του, για μία υγιή αναπτυξιακή πορεία μέχρι την ενηλικίωση, έχει τονιστεί από Θεωρητικούς όπως ο L.S. Vygotsky και ο Jean Piaget και έχει προσεγγιστεί από τη Ψυχαναλυτική Θεωρία, με εκπρόσωπο τον Freud. Παιχνίδι και μάθηση αφενός συμπορεύονται, αφετέρου το παιχνίδι από μόνο του προσφέρει και διδάσκει δεξιότητες απαραίτητες για τη ζωή. Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει και να αναλύσει, μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, τα οφέλη του παιχνιδιού στην ολόπλευρη υγεία παιδιών που ανήκουν ηλικιακά στην προσχολική και σχολική ηλικία. Τα ερευνητικά εργαλεία αποτέλεσαν οι βάσεις δεδομένων όπως το «Google Scholar», «Pubmed», «Wiley online library», «ScienceDirect», «APA PsycNet» καθώς και ιστοσελίδες με παιδαγωγικό περιεχόμενο (upbability.gr). Η ελληνική βιβλιογραφία αξιοποιήθηκε για τις Θεωρίες γύρω από το παιχνίδι. Τα αποτελέσματα κατηγοριοποιήθηκαν με θεματικό άξονα τη συμβολή του παιχνιδιού σε κάθε τομέα της συνολικής ψυχοσωματικής υγείας όπως είναι, η συμβολή στο συναισθηματικό κόσμο των παιδιών, στην κοινωνική ανάπτυξή τους, στη γνωστική και νοητική εξέλιξη (συμπεριλαμβανομένου του ίδιου του λεξιλογίου) και στη σωματική υγεία. Συμπεριλήφθηκαν έρευνες που ασχολούνταν με ειδικές συνθήκες όπως: το παιχνίδι σε παιδιά με σοβαρά νοσήματα, παιχνίδι σε περιοριστικά πλαίσια, παιδιά χαμηλής οικονομικής διαστρωμάτωσης και ο ρόλος του παιχνιδιού, παιχνίδι στη φύση. Τα κριτήρια επιλεξιμότητας των ερευνών ήταν η αγγλική ή η ελληνική γλώσσα, χωρίς περιορισμούς ως προς το είδος των ερευνών, με πληθυσμιακή ομάδα τα παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας χωρίς να τεθεί ο περιορισμός της γεωγραφικής εντόπισής τους. Σύμφωνα με τα ευρήματα της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, διαπιστώθηκε ότι το παιχνίδι επιβάλλεται να υπάρχει στην καθημερινότητα των παιδιών διότι τα οφέλη του καλύπτουν όλες τις προαναφερθέντες πλευρές ανάπτυξης, αποτελώντας έναν ισχυρό θετικό παράγοντα στην άριστη ανάπτυξη των ανηλίκων.

Λέξεις-κλειδιά: παιχνίδι, παιδική ηλικία, αναπτυξιακά οφέλη του παιχνιδιού, παιχνίδι σε ιδιαίτερες συνθήκες, είδη παιχνιδιού

Abstract

Play completely encompasses children's life and should be an integral part of their routine in childhood. Its beneficial contribution to a healthy developmental path until adulthood, has been emphasized by Theorists such as L.S. Vygotsky and Jean Piaget and has been approached by Psychoanalytic Theory, represented by Freud. Play and learning, on the one hand, go hand in hand, on the other hand, play itself offers and teaches skills necessary for life. The purpose of the research is to investigate and analyze, through a literature review, the benefits of play in the all-round health of children who belong to preschool and school age. The research tools were databases such as "Google Scholar", "Pubmed", "Wiley online library", "ScienceDirect", "APA PsycNet" as well as websites with pedagogical content (upbability.gr). The Greek bibliography was used for Theories around play. The results were categorized with thematic criteria, in the contribution of play to each area of psychosomatic health such as, the contribution to mental development of children, to their social development, to cognitive section (including the vocabulary itself) and to physical health. Also, studies dealing with special conditions such as: play in children with serious illnesses, play in restrictive environments, children of low economic stratification and the role of play, play in nature were included. The eligibility criteria for the studies were the English or Greek language, without restrictions to the type of research, with a population group of preschool and school-age children without setting a restriction on their geographical location. According to the findings of the literature review, play must be present in children's everyday lives because its benefits cover all the aforementioned aspects of development, constituting a strong positive factor in the excellent development of children.

Keywords: play, childhood, developmental benefits of play, play in special conditions, types of play

Από την ενδοσχολική επιμόρφωση στη συλλογική επαγγελματική μάθηση: Ένα εξελικτικό πλαίσιο για τις Επαγγελματικές Κοινότητες Μάθησης και Πρακτικής, βασισμένο σε Έρευνα Δράσης

From School-Based Professional Development to Collective Professional Learning: An Evolutionary Framework for Professional Learning Communities Informed by Action Research

Έλλη Νκούμ / Elli Naoum

Σύμβουλος Εκπαίδευσης Νηπιαγωγών

Ph.D. στην Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία, ΕΚΠΑ-ΤΕΑΠΗ, M.A. in Child Development, University of London/
Education Consultant for Pre-primary Teachers, Ph.D. in Environmental and Sustainability Education, Department of Early Childhood Education, National and Kapodistrian University of Athens (NKUA), MA in Child Development, University of London

Έτος αποφοίτησης/ Graduation year: 1992

Email επικοινωνίας: elakinaoum@gmail.com

Περίληψη

Οι Επαγγελματικές Κοινότητες Μάθησης και Πρακτικής (ΕΚΜΠ) αποτελούν πλαίσιο συλλογικής μάθησης που ενισχύει τη συνεργασία, τον αναστοχασμό και τη βελτίωση της εκπαιδευτικής πράξης υποστηρίζοντας παράλληλα διαδικασίες ενδοσχολικής επιμόρφωσης. Η Έρευνα Δράσης (ΕΔ) και η θεωρία του στοχευόμενου επαγγελματία (Schön) προσεγγίζουν την επαγγελματική μάθηση ως δυναμική διαδικασία σχεδιασμού, εφαρμογής, αναστοχασμού και (επανα)σχεδιασμού, αναδεικνύοντας τη σημασία της διαρκούς υποστήριξής της. Η εργασία διερευνά τη λειτουργία και την εξέλιξη μιας διαδικασίας συλλογικής επαγγελματικής μάθησης μέσω τριών ΕΚΜΠ, οι οποίες αναπτύχθηκαν με σκοπό την ενδοσχολική επιμόρφωση σε δίκτυα νηπιαγωγείων της ίδιας γεωγραφικής περιοχής. Ειδικότερα, εξετάζει πώς εξελίχθηκε και μετασχηματίστηκε κατά την εφαρμογή της σε τρεις σχολικές χρονιές, καθώς και τον ρόλο της Συμβούλου Εκπαίδευσης (ΣΕ). Η ερευνητική διαδικασία υιοθέτησε συμμετοχική ΕΔ και οργανώθηκε σε τρεις διαδοχικούς κύκλους, οι οποίοι περιλάμβαναν σχεδιασμό, υλοποίηση, αναστοχασμό και ανασχεδιασμό των ΕΚΜΠ. Τα δεδομένα αντλήθηκαν από παιδαγωγικά ημερολόγια, αναστοχαστικά κείμενα και ετήσια ερωτηματολόγια ανίχνευσης επιμορφωτικών αναγκών και αποτίμησης των δράσεων, τα οποία αξιοποιούνταν στον σχεδιασμό κάθε επόμενου κύκλου. Η ανάλυση κατέδειξε τρεις διακριτές φάσεις ανάπτυξης της κοινότητας: συγκρότηση (εμπιστοσύνη και συνεργασία), εδραίωση (συλλογικός αναστοχασμός) και ωρίμανση (συλλογικός σχεδιασμός), με χαρακτηριστικό παράδειγμα την οριζόντια Δράση Ενεργού Πολίτη «Η Πόλη των Δικαιωμάτων». Παράλληλα, αναδείχθηκε ο μετασχηματισμός του ρόλου της ΣΕ από συντονίστρια επιμορφωτικών δράσεων σε επιστημονική, παιδαγωγική υποστηρίκτρια και «διευκολύντρια» (facilitator) κάθε κοινότητας. Η εργασία προτείνει ένα εξελικτικό πλαίσιο συλλογικής επαγγελματικής μάθησης που μπορεί να αποτελέσει σημείο αναφοράς για τον σχεδιασμό και την υποστήριξη ΕΚΜΠ στο πλαίσιο της ενδοσχολικής επιμόρφωσης. Προσεγγίζει τη συλλογική επαγγελματική μάθηση ως διαδικασία αμοιβαίας συνδιαμόρφωσης της επαγγελματικής κοινότητας και του ρόλου της ΣΕ.

Λέξεις-κλειδιά: Επαγγελματικές Κοινότητες Μάθησης και Πρακτικής, συλλογική επαγγελματική μάθηση, Έρευνα Δράσης, ενδοσχολική επιμόρφωση, Σύμβουλος Εκπαίδευσης

Abstract

Professional Learning Communities (PLCs) provide a framework for collective learning that fosters collaboration, reflective practice, and the continuous improvement of teaching while supporting meaningful school-based professional development. Action Research (AR) and Schön's theory of the reflective practitioner conceptualise professional learning as a dynamic process of planning, implementation, reflection, and redesign, highlighting the importance of continuous professional support. This study explores the development and evolution of a process of collective professional learning implemented through three Professional Learning Communities established to support school-based professional development across networks of pre-primary schools within the same geographical area. More specifically, it examines how this process evolved and was progressively transformed over three consecutive school years, as well as the evolving role of the Education Consultant (EC). The study adopted a participatory Action Research approach organised into three successive cycles of planning, implementation, reflection, and redesign of the PLCs. Data were collected from pedagogical journals, teachers' reflective accounts, and annual questionnaires exploring professional development needs and evaluating professional learning activities. Findings from each cycle informed the design of the subsequent one. The analysis identified three successive phases in the community's development: formation (trust and collaboration), consolidation (collective reflection), and maturation (collective planning), illustrated through the cross-school Active Citizenship initiative "The City of Children's Rights". At the same time, the role of the Education Consultant evolved from coordinator of professional development activities to scientific and pedagogical supporter and facilitator of each professional learning community. The study proposes an evolutionary framework for collective professional learning that may serve as a reference for designing and supporting Professional Learning Communities within school-based professional development. It conceptualises collective professional learning as a process of mutual co-construction of both the professional community and the role of the Education Consultant.

Keywords: Professional Learning Communities (PLCs); Collective Professional Learning; Action Research; School-Based Professional Development; Education Consultant.

*Η αθέατη πλευρά του Εκπαιδευτικού Έργου: Η περίπτωση της Επαγγελματικής Εξουθένωσης στο Σύγχρονο Σχολείο/
The Invisible Dimension of Teaching: The case of Professional Burnout in Contemporary Schools*

Αναστασία Νικολοπούλου/Anastasia Nikolopoulou

Νηπιαγωγός, τ. Διευθύντρια Αρσακείου Νηπιαγωγείου Ψυχικού, MEd Ειδικής Αγωγής: Συναισθηματικές Δυσκολίες και Δυσκολίες Συμπεριφοράς/
Pre-primary school teacher, f. Principal of Arsakeio Pre-primary School in Psychiko, MEd in Special Education: Emotional and Behaviour Difficulties (EBD)

Έτος αποφοίτησης/ Graduation year: 1997

Email: ansinikol@gmail.com

Περίληψη

Η επαγγελματική εξουθένωση (burnout) συνιστά ένα πολυδιάστατο ψυχοκοινωνικό φαινόμενο. Αναδύεται ως συνέπεια της παρατεταμένης έκθεσης σε χρόνιο εργασιακό στρες, το οποίο δεν έχει αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά. Στον εκπαιδευτικό χώρο, το φαινόμενο αυτό παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς οι εκπαιδευτικοί καλούνται να ανταποκριθούν σε ιδιαίτερα αυξημένες απαιτήσεις (επαγγελματικές, κοινωνικές, συναισθηματικές), οι οποίες επηρεάζουν τόσο την προσωπική τους ευημερία όσο και την ποιότητα του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί μια θεωρητική προσέγγιση της επαγγελματικής εξουθένωσης, διακρίνοντας την από τις έννοιες του στρες και του άγχους. Παράλληλα παρουσιάζονται τα κυριότερα θεωρητικά μοντέλα ερμηνείας του φαινομένου, όπως του Freudenberger, του Cherniss, των Edelwich & Brodsky, καθώς και το -ευρέως διαδεδομένο- τρισδιάστατο μοντέλο των Maslach & Jackson.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στους παράγοντες, οι οποίοι συμβάλλουν στην εμφάνιση της επαγγελματικής εξουθένωσης στους εκπαιδευτικούς. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται ατομικά χαρακτηριστικά, όπως οι μη ρεαλιστικές προσδοκίες και η χαμηλή ψυχική ανθεκτικότητα, αλλά και περιβαλλοντικοί παράγοντες, όπως οι δυσκολίες διαχείρισης της τάξης, ο αυξημένος φόρτος εργασίας και οι γραφειοκρατικές απαιτήσεις. Επίσης, παρουσιάζονται τα συμπτώματα (συναισθηματικά, συμπεριφορικά, σωματικά) της επαγγελματικής εξουθένωσης, τα οποία επηρεάζουν αρνητικά τόσο την αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών όσο και την προσωπική ευημερία τους.

Τέλος, αναδεικνύεται η σημασία της πρόληψης και της διαχείρισης του φαινομένου, μέσα από την ενίσχυση της ψυχικής ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών, τη δημιουργία υποστηρικτικού σχολικού κλίματος και την υιοθέτηση οργανωτικών πρακτικών, οι οποίες προάγουν την επαγγελματική ευημερία. Η έγκαιρη και αποτελεσματική αντιμετώπιση της επαγγελματικής εξουθένωσης αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη διασφάλιση τόσο της επαγγελματικής ευημερίας των εκπαιδευτικών όσο και της παρεχόμενης ποιότητας στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Λέξεις - κλειδιά: Επαγγελματική εξουθένωση – Εκπαιδευτικοί – Πρόληψη – Ευημερία – Ψυχική ανθεκτικότητα

Abstract

Professional burnout is a multidimensional psychosocial phenomenon that emerges as a consequence of prolonged exposure to chronic occupational stress that has not been effectively managed. Within the educational context, this phenomenon is of particular interest, as teachers are required to meet increasingly demanding expectations (professional, social, and emotional), which affect both their personal well-being and the quality of the educational services they provide.

This paper presents a theoretical approach to professional burnout by distinguishing it from the related concepts of stress and anxiety. In addition, it reviews the main theoretical frameworks developed to explain the phenomenon, including the models proposed by Freudenberger, Cherniss, Edelwich and Brodsky, as well as the widely accepted three-dimensional model developed by Maslach and Jackson.

Particular emphasis is placed on the factors that contribute to the development of burnout among teachers. These factors include individual characteristics, such as unrealistic expectations and limited psychological resilience, as well as organizational and environmental factors, including classroom management challenges, excessive workload, and bureaucratic demands. Furthermore, the emotional, behavioral, and physical symptoms of burnout are discussed, highlighting their adverse effects on teachers' professional effectiveness and their personal well-being.

Finally, the importance of preventing and managing burnout is highlighted through the enhancement of teachers' psychological resilience, the development of a supportive school climate, and the implementation of organizational practices that promote professional well-being. The timely and effective management of professional burnout is considered essential for safeguarding teachers' professional well-being and ensuring the quality and effectiveness of the educational process.

Keywords: Professional Burnout – Teachers – Prevention – Well-being – Resilience

Αρρενωπότητες και Χειροσφαίριση, μια μελέτη περίπτωσης/ *Masculinities and Handball, a case study*

Θεοδώρα Σαλταγιάννη / Theodora Saltagianni

Άνεργη/Unemployed

Έτος αποφοίτησης/ Graduation year: 2023

Email επικοινωνίας: thsalt28@gmail.com

Περίληψη

Η παρούσα εργασία αποτελεί μια προσπάθεια διερεύνησης των έμφυλων ταυτοτήτων στο πλαίσιο μιας αθλητικής ομάδας. Σκοπός είναι να αναδειχθούν οι διαδικασίες συγκρότησης των αρρενωποτήτων και τα χαρακτηριστικά τους σε μια συγκεκριμένη ανδρική επαγγελματική ομάδα χειροσφαίρισης στην Ελλάδα. Πρόκειται για μία ποιοτική έρευνα, αφού επιλέχθηκε η μέθοδος της παρατήρησης στο πεδίο και στη συνέχεια εφαρμόστηκε θεματική ανάλυση. Τα βασικά ευρήματα περιλαμβάνουν α) το ρόλο των προπονητών, β) τον τρόπο συναισθηματικής έκφρασης και αποθλιμωποίησης, γ) την αντικειμενοποίηση των γυναικών και τον αποκλεισμό μη ηγεμονικών αρρενωποτήτων δ) τον ανταγωνισμό και ε) το χιούμορ, ως βασικούς μηχανισμούς που αναπαράγουν και προωθούν συγκεκριμένες μορφές αρρενωπότητας στην παρούσα ομοκοινωνική ομάδα. Τα συμπεράσματα συμβάλλουν στην θεωρία της ηγεμονικής και συμπεριληπτικής αρρενωπότητας και των ομοκοινωνικών ομάδων, προτείνοντας παρεμβάσεις για έναν αθλητισμό πιο ανεκτικό και συμπεριληπτικό.

Λέξεις- κλειδιά: αρρενωπότητες, ομοκοινωνική ομάδα, αθλητισμός, χειροσφαίριση

Abstract

This study explores the formation of gender identities within the setting of a male sports team. Specifically, it examines how masculinities are constructed and the characteristics that take shape within a professional men's handball team in Greece. Adopting a qualitative research design, the study draws on field observation as its main method of data collection and applies thematic analysis to interpret the findings. The main findings include: a) the coaches' role, b) the emotional expression and de-feminization techniques, c) the objectification of women and the exclusion of non-hegemonic forms of masculinities, d) competition and last but not least, e) humor, as the main ways in which masculinities were formed and promoted in this men's homosocial group. Conclusions contribute to the theory of hegemonic and inclusive masculinities and homosocial groups, suggesting interventions for a more inclusive and tolerant sports world.

Keywords: masculinities, homosociality, sports, handball

*Πειραματικές μικρού μήκους ταινίες παιδιών Νηπιαγωγείου: Το storyboard ως εργαλείο διαφοροποιημένης παιδαγωγικής και οπτικοακουστικής δημιουργίας/
Experimental Short Films Created by Kindergarten Children: Storyboarding as a Tool for Differentiated Pedagogy and Audiovisual Expression*

Γεωργία – Βασιλική Σερίφη/ Georgia – Vasiliki Serifi

Εκπαιδευτικός παιδιών προσχολικής ηλικίας & Υποψήφια Διδάκτωρ, Τ.Ε.Α.Π.Η.-Ε.Κ.Π.Α./

Early Childhood Educator & PhD Candidate, Department of Early Childhood Education, National and Kapodistrian University of Athens (NKUA)

Έτος αποφοίτησης/ Graduation year: 2014

Email: serifigeorgia@gmail.com

Περίληψη

Η παρούσα εκπαιδευτική πρακτική διερευνά τις δυνατότητες της κινηματογραφικής δημιουργίας στο Νηπιαγωγείο μέσα από την παραγωγή πειραματικών ταινιών μικρού μήκους από τα ίδια τα παιδιά. Σκοπός της δράσης ήταν η ενίσχυση της δημιουργικής έκφρασης, της συνεργασίας, της συμμετοχικότητας και του ψηφιακού γραμματισμού μέσω μιας μαθητοκεντρικής και διαφοροποιημένης παιδαγωγικής προσέγγισης. Η δράση αναπτύχθηκε με αφορμή την επεξεργασία του βιβλίου «Η μικρή Σαρλότ Σκηνοθέτις» (εκδ. Μέλισσα), το οποίο λειτούργησε ως έναυσμα για τη γνωριμία των παιδιών με την κινηματογραφική τέχνη και την οπτικοακουστική δημιουργία.

Ο σχεδιασμός βασίστηκε στις αρχές της Διαφοροποιημένης Παιδαγωγικής, επιτρέποντας στα παιδιά να επιλέξουν ρόλους σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητές τους (σεναριογράφοι, σκηνοθέτες, ηθοποιοί, μακιγιέζ, τεχνικοί λήψης και μοντέρ). Κεντρικό εργαλείο της διαδικασίας αποτέλεσε το storyboard, μέσω του οποίου τα νήπια οργάνωσαν τις αφηγήσεις τους, οπτικοποίησαν τις ιδέες τους και σχεδίασαν τις κινηματογραφικές τους παραγωγές. Για τη δημιουργία και επεξεργασία των ταινιών αξιοποιήθηκαν ψηφιακά μέσα λήψης, λογισμικό μοντάζ και διαδραστικό monitor αφής, δίνοντας στα παιδιά τη δυνατότητα να συμμετέχουν ενεργά σε όλα τα στάδια της παραγωγής.

Τα αποτελέσματα ανέδειξαν υψηλά επίπεδα εμπλοκής, συνεργασίας, δημιουργικότητας και αναστοχασμού. Τα παιδιά έγιναν ψηφιακοί δημιουργοί αποτυπώνοντας τις δικές τους φανταστικές δημιουργίες και αφηγώντας το προσωπικό τους στίγμα. Η διαδικασία αυτοαξιολόγησης τα οδήγησε σε ουσιαστικές παρεμβάσεις κατά το μοντάζ των ταινιών, ενισχύοντας την κριτική τους σκέψη και τη συνειδητοποίηση του ρόλου τους ως δημιουργών. Τέλος, η εναλλαγή ρόλων και οι πολλαπλές μορφές έκφρασης συνέβαλαν στη συμπερίληψη και στην ισότιμη συμμετοχή όλων των παιδιών.

Λέξεις-κλειδιά: storyboard, διαφοροποιημένη παιδαγωγική, οπτικοακουστική παιδεία, κινηματογραφική εκπαίδευση, πολυγραμματισμοί.

Abstract

This educational practice explores the potential of filmmaking in Kindergarten through the production of experimental short films created by children themselves. The aim of the project was to foster creative expression, collaboration, participation, and digital literacy through a student-centered and differentiated pedagogical approach. The project was inspired by the children's book “Young Charlotte, Filmmaker” (Melissa Publishing House), which served as a starting point for introducing children to cinematic art and audiovisual creation.

The design of the project was based on the principles of Differentiated Pedagogy, allowing children to select roles according to their interests and abilities (screenwriters, directors, actors, make-up artists, camera operators, and editors). Storyboarding constituted the central tool of the process, enabling children to organize their narratives, visualize their ideas, and plan their film productions. Digital recording devices, video-editing software, and an interactive touch-screen monitor were utilized throughout the production and editing stages, allowing children to actively participate in every phase of the filmmaking process.

The findings revealed high levels of engagement, collaboration, creativity, and reflection. The children became digital creators, expressing their imagination through original audiovisual productions and leaving their own personal imprint on the final outcomes. The self-assessment process led them to make meaningful interventions during the editing phase, enhancing their critical thinking and strengthening their awareness of their role as creators. Furthermore, the rotation of roles and the use of multiple modes of expression contributed to inclusion and ensured the equitable participation of all children.

Keywords: storyboard, differentiated pedagogy, audiovisual literacy, film education, multiliteracies.

*Το TEAPI ως αφετηρία ζωής. Εκπαιδευτικές διαδρομές, κοινωνική κινητικότητα και «φαντασιακά μέλλοντα»: μια αυτοβιογραφική αναστοχαστική προσέγγιση/
The DECE as a starting point in life. Educational trajectories, social mobility and “imagined futures”: An autoethnographic reflective approach*

Μαρία Χάλαρη / Maria Chalari

Επιστημονική Συνεργάτιδα και Ερευνήτρια στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου & Εντεταλμένη Διδάσκουσα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας/
Scientific Collaborator and Research Associate at European University Cyprus & Lecturer at University of Thessaly

Έτος αποφοίτησης/ Graduation year: 2002

Email: M.Chalari@research.euc.ac.cy & mchalari@uth.gr

Περίληψη

Η παρούσα ανακοίνωση αποτελεί έναν προσωπικό και επιστημονικό αναστοχασμό πάνω στη σημασία της παιδαγωγικής εκπαίδευσης ως αφετηρίας ζωής σε ένα πλαίσιο «περίπλοκων καιρών». Με αφετηρία τη δική μου διαδρομή ως απόφοιτης του Τ.Ε.Α.Π.Η. — μιας επιλογής που δεν αποτέλεσε εξαρχής συνειδητή επιθυμία — επιχειρώ να αναδειξω πώς η φοίτηση σε ένα παιδαγωγικό τμήμα με έντονο κοινωνικό και ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό μπορεί να μετασχηματιστεί σε καθοριστικό πεδίο διαμόρφωσης ταυτότητας, προσανατολισμού και «φαντασιακών μέλλοντων».

Το θεωρητικό πλαίσιο αντλεί από την κοινωνιολογία της εκπαίδευσης και προσεγγίσεις που συνδέουν τις εκπαιδευτικές διαδρομές με την κοινωνική κινητικότητα και τη συγκρότηση υποκειμενικότητας. Οι εκπαιδευτικές διαδρομές προσεγγίζονται ως μη γραμμικές και συχνά απρόβλεπτες διαδικασίες, μέσα από τις οποίες τα άτομα επαναπροσδιορίζουν τον εαυτό τους και τις δυνατότητές τους σε συνθήκες αβεβαιότητας.

Μεθοδολογικά, η ανακοίνωση υιοθετεί μια αυτοβιογραφική και αναστοχαστική προσέγγιση, αξιοποιώντας στοιχεία αυτοεθνογραφίας. Η προσωπική εμπειρία λειτουργεί ως αναλυτικό εργαλείο για την κατανόηση ευρύτερων κοινωνικών και εκπαιδευτικών δυναμικών, αναδεικνύοντας τη σχέση μεταξύ εκπαίδευσης, βιογραφίας και κοινωνικών δυνατοτήτων.

Ο αναστοχασμός αυτός αναδεικνύει τον ρόλο της ανώτατης εκπαίδευσης και ειδικότερα της παιδαγωγικής εκπαίδευσης όχι μόνο ως μηχανισμού επαγγελματικής κατάρτισης, αλλά ως χώρου κοινωνικής και προσωπικής διαμόρφωσης. Σε ένα περιβάλλον αβεβαιότητας, η κατανόηση των βιωμένων εκπαιδευτικών εμπειριών συμβάλλει στην επανανοηματοδότηση της εκπαίδευσης και των δυνατοτήτων που αυτή ανοίγει. Η επιστροφή σε αυτή τη διαδρομή δεν αποτελεί μόνο αναδρομή, αλλά και έναν τρόπο επανακατανόησης του τι μπορεί να σημαίνει η εκπαίδευση στη ζωή μας.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαιδευτικές διαδρομές, κοινωνική κινητικότητα, αυτοβιογραφία, αναστοχασμός, παιδαγωγική εκπαίδευση

Abstract

This paper offers a personal and scholarly reflection on the role of pedagogical education as a starting point in life in “complex times.” Drawing on my own trajectory as a graduate of the Department of Early Childhood Education (TEAPI) — a path that was not initially a conscious choice — I explore how studying in a pedagogical department with a strong social and human-centred orientation can become a formative space for identity, direction and imagined futures.

The theoretical framework draws on the sociology of education and approaches linking educational trajectories with social mobility and subject formation. Educational pathways are understood as non-linear and often unpredictable processes through which individuals reconfigure their sense of self and possibility under conditions of uncertainty.

Methodologically, the paper adopts an autoethnographic and reflexive approach. Personal experience is used as an analytical lens to connect biography with broader social and educational dynamics, highlighting the relationship between education, lived experience and social possibilities.

The paper highlights the role of higher education and pedagogical education in particular not only as a mechanism of professional training, but as a space of social and personal transformation. In times of uncertainty, attending to lived educational experiences becomes crucial for rethinking education and the possibilities it opens. Returning to this trajectory is not only an act of looking back, but also a way of re-understanding what education can mean in our lives.

Keywords: educational trajectories, social mobility, autoethnography, reflexivity, pedagogical education

1837-2027

190
YEARS

HELLENIC REPUBLIC

National and Kapodistrian
University of Athens

SCHOOL OF EDUCATION
DEPARTMENT OF EARLY CHILDHOOD
EDUCATION

Οργανωτική & επιστημονική επιτροπή / Organizing & scientific committee

Τμήμα Εκπαίδευσης και
Αγωγής στην Προσχολική
Ηλικία

Department of Early Childhood
Education

10 & 11 Οκτωβρίου 2026 / October 10 & 11 2026

Ναυαρίνου 13^A / 13A Navarinou Street

Αίθουσα ΓΔ

10680 Αθήνα / 10680 Athens-Greece

<https://www.ecd.uoa.gr/>

<https://www.ecd.uoa.gr/en/>

